

истории для средней школы: Упрощ. и сокр. руководство для 4, 5 и 6 кл. муж. гимназий и для других учеб. заведений / Платонов С.Ф. – СПб. : тип. М. А. Александрова, 1914. – С. 263-264. **11.** *Полное собрание законов Российской империи*: [собрание 1-е. С 1649 по 12 дек. 1825 г.]. – Санкт-Петербург: тип. 2 Отд-ния Собств. е. и. в. канцелярии, 1830–1851. – Т. XVII. – № 12741. **12.** *Гребенкин А. Н.* Военное образование в Российской империи в конце XVIII – начале XIX / Гребенкин А.Н. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://umc.gu-unpk.ru/umc/arhiv/2012/1/grebenkin.pdf/> **13.** *Полное собрание законов Российской империи*: [собрание 1-е. С 1649 по 12 дек. 1825 г.]. – Санкт-Петербург: тип. 2 Отд-ния Собств. е. и. в. канцелярии, 1830–1851. – Т. XVI. – № 11989. **14.** *Полное собрание законов Российской империи*: [собрание 1-е. С 1649 по 12 дек. 1825 г.]. – Санкт-Петербург: тип. 2 Отд-ния Собств. е. и. в. канцелярии, 1830–1851. – Т. XVI. – № 11989. **15.** *Высшее образование в России: Очерк истории до 1917 г.* / [А. Я. Савельев, А. И. Момот и др.]; под ред. В. Г. Кинелева. – М.: НИИВО, 1995. – С. 60 - 62. **16.** *Милюков П. Н.* Очерки по истории русской культуры: в 2 т. / Милюков П.Н./ [сост., авт. вступ. ст. и коммент. Н. И. Канищева]. – М.: РОССПЭН, 2010. – Т. 2, Ч. 2.– С. 262. **17.** *Глазунова Н. И.* Из истории профессиональной подготовки к государственной службе / Н. И. Глазунова // Вестник государственной службы. – 1993. – № 11. – С. 3–14. **18.** *Рождественский С. В.* Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения. 1802–1902 / Рождественский С. В. / [сост. С. В. Рождественский]. – Санкт-Петербург : М-во нар. просвещения, 1902. – С. 4. **19.** *Писарькова Л. Ф.* От Петра I до Николая I: политика правительства в области формирования бюрократии. / Л. Ф. Писарькова // Отечественная история. – 1996. – № 4. – С. 37. **20.** *Полное собрание законов Российской империи*: [собрание 1-е. С 1649 по 12 дек. 1825 г.]. – Санкт-Петербург: тип. 2 Отд-ния Собств. е. и. в. канцелярии, 1830–1851. – Т. XXIV. – № 17707. **21.** *Полное собрание законов Российской империи*: [собрание 1-е. С 1649 по 12 дек. 1825 г.]. – Санкт-Петербург : тип. 2 Отд-ния Собств. е. и. в. канцелярии, 1830–1851. – Т. XXIV. – № 17733. **22.** *Полное собрание законов Российской империи*: [собрание 1-е. С 1649 по 12 дек. 1825 г.]. – Санкт-Петербург : тип. 2 Отд-ния Собств. е. и. в. канцелярии, 1830–1851. – Т. XXV. – № 19136. **23.** *Волков С. В.* Русский офицерский корпус / Волков С.В. – М.: Центрполиграф, 1993. – С. 102. **24.** *Глазунова Н. И.* Из истории профессиональной подготовки к государственной службе / Н. И. Глазунова // Вестник государственной службы. – 1993. – № 11. – С. 3–14. **25.** *Василькова Ю.В.* Страницы отечественного образования : из истории России, православия, литературы : курс лекций / Василькова Ю.В. – М.: [б. и.], 2009. – 449 с. **26.** *Писарькова Л. Ф.* От Петра I до Николая I: политика правительства в области формирования бюрократии. / Л. Ф. Писарькова // Отечественная история. – 1996. – № 4. – С. 42.

УДК 340.1

О. С. СТЕПАНЧЕНКО

ДОЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ПІСЛЯ ПЕРЕМОГИ ЛЮТНЕВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Розглядаються нормативно-правові основи функціонування іноземних інвестицій на території Російської імперії після 1917 р. Проаналізована доля іноземного капіталу після перемоги Лютневої революції.

Ключові слова: іноземні інвестиції, націоналізація, конфіскація.

© СТЕПАНЧЕНКО Олена Сергіївна – аспірант кафедри теорії держави і права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Степанченко Е.С. Судьба иностранных инвестиций после победы Февральской демократической революции

Рассматриваются нормативно-правовые основы функционирования иностранных инвестиций на территории Российской империи после 1917 г. Проанализирована судьба иностранного капитала после победы Февральской революции.

Ключевые слова: иностранные инвестиции, национализация, конфискация.

Stepanchenko Olena. Fate of foreign investment after the february democratic revolution victory

The article deals with the functioning of the regulatory legal principles of foreign investment in the Russian Empire after 1917. The fate of foreign capital after the victory of the February Revolution is analyzed.

Key words: foreign investment, nationalization, confiscation.

Аналізуючи законодавство Російської імперії, можна побачити одну характерну особливість, яка виражається в прямій залежності правового регулювання економічних відносин від політичних і ідеологічних чинників. На жаль, політика уряду щодо ігнорування законів ринкової економіки і підпорядкування економічної політики панівній ідеології досить часто мали негативний ефект і згубно впливали на сферу господарювання. За часів Російської імперії такий вплив політики на економіку дещо обмежувався, проте з перемогою радянської влади законодавство стало продовженням пануючої ідеології. Це і повне знищення приватного підприємництва стали причиною краху народного господарства. Економіка позбавлена приватних інвестицій не змогла оговтатись від потрясінь Першої світової, революції і громадянської війни.

Незважаючи на практичне і теоретичне значення, вивченню історії законодавства про іноземні інвестиції присвячена незначна кількість праць правників. Роботи, які торкаються означеної проблематики, складають порівняно невелику масу, проте існуючий матеріал можна поділити, за часом написання, на три періоди: дореволюційний; радянський і сучасний.

Серед авторів дореволюційного періоду, праці яких присвячені держаній політиці залучення іноземних інвестицій, слід виокремити таких учених, як Б.Ф. Брандт, В.С. Зив, Г.Ф. Шершеневич, М.І. Туган-Барановський та ін.

Серед робіт радянського періоду особливої уваги заслуговують праці И.Ф. Гиндина, Л.Б. Кафенгауза, Л.Д. Ландау, П.И. Лященко, О.П. Погребинского, Л.Е. Шепелева та ін.

Питанням історії іноземних інвестицій присвячені окремі роботи таких сучасних дослідників, як В.І. Бовыкин, О.Г. Богатирьев, А.А. Деревякин, В.П. Золотарьова, І.В. Караваева, Н.В. Курись, І.В. Фархутдінов та ін..

До революційних подій 1917 року в російській імперії успішно функціонувала велика кількість іноземних інвестицій. Іноземний капітал покривав дефіцит внутрішнього і забезпечував сталий розвиток господарства держави. Завдяки вдалій політиці уряду С. Ю. Вітте в країні було створено сприятливий інвестиційний клімат. Це привабило значний обсяг іноземного капіталу і забезпечило розквіт промисловості. Сталий розвиток економіки був перерваний у 1917 р.

Революційний вибух, який започаткував Лютневу революцію, стався 23 лютого 1917 р. в Петрограді. Незабаром революція перемогла в усій країні. Розвалилась багатовікова монархія¹. Зречення Миколи II від імператорського престолу і вимушена відмова членів царської родини від права на російський престол відбу-

лися на початку березня 1917 р.² Офіційно республікою Росія була проголошена декретом Тимчасового уряду тільки через півроку – 1 вересня 1917 р.

Інвестиційне законодавство після розпаду Російської імперії пройшло два етапи еволюції: перший – часів тимчасового уряду (1 вересня 1917р. – жовтень 1917 р.), другий – радянський (з жовтня 1917 р.).

В Україні (як і на більшій частині території Російської імперії) після лютого 1917 р. почало діяти законодавство Тимчасового уряду. Тимчасовий уряд значною мірою зберіг правову систему Російської імперії. Міністерство юстиції ТУ прийняло рішення про те, що до розробки нового законодавства: «за потреби зберегти існуючі закони та установи надалі до утворення нових Установчих зборів, з існуючих установ і законів скасувати лише ті, залишення яких при цьому ладі безумовно неможливо»³.

Згідно з цим рішенням скасовувались лише ті законодавчі акти, які були неприйнятними за нових умов, закріплювали права і привілеї вже поваленої влади.

Центральним елементом цивільного законодавства Тимчасового уряду були норми, які охороняли право приватної власності. На нараді в Москві О. Керенський підкреслив той факт, що тимчасовий уряд відмовився від будь-яких «посягань на приватну власність окремих громадян і станів». А Міністерство юстиції навіть мало підготувати законопроект про відшкодування збитків, заподіяних приватним особам під час революції.

У березні 1917 р. на I Всеросійському торгово-промисловому з'їзді було сформульовано низку програмних вимог, яких мав додержуватись Тимчасовий уряд у своїй законодавчій діяльності, зокрема створення сприятливих умов для підприємництва, залучення іноземного та вітчизняного капіталу для фінансування промисловості⁴.

Тимчасовий уряд планував не тільки зберегти існуючі іноземні інвестиції, а й залучити нові. Уряд США першим визнав Тимчасовий уряд, сформований в результаті перемоги Лютневої революції 1917 р.⁵ Тимчасовий уряд, у свою чергу, планував надати інвесторам з США певні преференції. Особлива нарада 8 червня 1917 р. висловила за залучення американського капіталу в гірничу промисловість, на підставі концесійного порядку здачі гірських багатств в експлуатацію американцям, за умови використання в гірничих підприємствах російських техніків і робітників. На нараді також був визнаний бажаним допуск американського капіталу у нафтову промисловість на Сахаліні, вугільну промисловість на Далекому Сході, золотопромисловість, залізорудну справу на Південному Уралі, розробку вугілля і торфу Підмосковного району, видобуток вугілля на Півдні Росії, мідну і марганцеву промисловість, курортну справу і т.п.⁶ Але це була лише програма по залученню американського капіталу, якій не судилося здійснитися повною мірою через революційних подій жовтня 1917 р.

Після Жовтневої революції 1917 р. Радянський уряд відмовився від усіх зобов'язань за царськими позиками і кредитами, від договорів з іншими державами щодо створення спільних акціонерних товариств, що викликало у відповідь повне припинення іноземних інвестицій⁷.

Сума іноземних капіталів, анульованих після революції при націоналізації банків, страхових і промислових підприємств за різними оцінками коливалася від, приблизно, 1400 млн. рублів⁸ до 2032,8 млн. рублів⁹.

Декретом ВЦВК і РНК від 14 грудня 1917 р. вводився робітничий контроль на промислових підприємствах, що з'явився, за словами В.І. Леніна, як одна з

обов'язкових умов для переходу до безпосередньої експропріації приватної власності, а також, як найкраща форма підготовки робітників до управління промисловими підприємствами. Робочий контроль обмежував власників у праві володіння і розпорядження і став першим кроком на шляху до повної націоналізації.

Революційні події 1917 р. стали основою для поступової ліквідації іноземної власності та іноземних товариств в Росії. Першим кроком на цьому шляху став Декрет ВЦВК, відповідно до якого банківську справу було оголошено державною монополією, а всі акціонерні та інші комерційні кредитні установи націоналізовані й об'єднані з Державним банком¹⁰.

23 грудня 1917 р. Радою Народних Комісарів був прийнятий Декрет «Про припинення платежів за купонами і дивідендами», згідно з п. 1 якого «надалі до видання загального узаконення про подальшу націоналізацію виробництва, а також про порядок і розміри оплати відсотків по фондах і дивідендів по акціях і паях приватних підприємств, всяка оплата купонів тимчасово призупиняється»¹¹. Другим пунктом декрету заборонялися всі угоди з цінними паперами.

18 квітня 1918 р. Рада Народних Комісарів прийняла Декрет «Про реєстрацію акцій, облігацій та інших процентних паперів»¹². Цим декретом скасовувалася система безіменних акцій та інших процентних паперів. Зазначені цінні папери підлягали обов'язковій реєстрації в книгах Народного банку РРФСР із зазначенням на паперах імені власника. Тільки власники акцій та інших процентних паперів, які своєчасно їх зареєстрували, отримували право на винагороду, у разі націоналізації, в розмірах і на умовах, які визначалися законом про націоналізацію. 28 червня 1918 р. Радою Народних Комісарів був прийнятий декрет про націоналізацію промисловості, згідно з яким націоналізації підлягали підприємства, що належали акціонерним компаніям, пайовим товариствам, з розміром основного капіталу для кожної з галузей промисловості понад 1,5 млн. рублів. Директорам, членам правління і всім іншим керівникам компаній наказувалось продовжувати роботу під загрозою притягнення до відповідальності. Вони оголошувалися особами, які перебувають на державній службі, і повинні були одержувати утримання за нормами, які існували до націоналізації підприємства за рахунок доходів і оборотних коштів підприємств.

Декрет РНК «Про відмову від договорів Уряду колишньої Російської Імперії з Урядами: Німецької та Австро-Угорської Імперій, Королівствами Пруссії і Баварії ...» у статті 1 відміняв Угоду з Німеччиною про взаємне визнання акціонерних товариств та інших товариств, яка була укладена 18 липня 1885 р., Декларацію від 16 січня 1867 р. та інші подібні документи. Майно товариств, які не бажали підкоритися розпорядженням нового Уряду, конфіскувалося. Так, у постанові ВЦВК Ради робітничих, солдатських і селянських депутатів «Про конфіскацію майна Російсько-Бельгійського металургійного товариства» від 15 грудня 1917 р. говорилося: «з огляду на заяви правління Російсько-Бельгійського металургійного товариства про ліквідацію справ товариства до 5 січня 1918 р. і явного небажання підкоритися Декретам РНК про введення робітничого контролю над виробництвом, РНК ухвалив: конфіскувати шахти, заводи, рудники, весь живий і мертвий інвентар ... і взагалі все майно, з чого б воно не складалося і де б воно не знаходилось, в Росії чи за кордоном, що належить Російсько-Бельгійському металургійному товариству, і оголосити його власністю Російської Республіки».

З приводу майна спільних товариств і товариств діяли так само загальні декрети про націоналізацію підприємств. Наприклад, Декрет РНК від 28 (15) черв-

ня 1918 р. «Про націоналізацію підприємств гірської, металургійної і металообробної, текстильної, електротехнічної, лісопильної та деревообробної, тютюнової ... та інших галузей промисловості ...», а також ряд постанов відповідних відомств, а саме, Постанова Народного комісаріату торгівлі та промисловості «Про правові обмеження, що встановлюються для торгівельних і торгово-промислових підприємств». У ньому, зокрема, говорилося про «заборону без особливого дозволу НК Торгівлі та Промисловості продажу й купівлі ... , заснування і відкриття нових підприємств ...». Дане положення стосувалося і іноземних торгових і промислових підприємств¹³.

Декретом від 28 червня 1918 р. зберігався організаційний механізм націоналізованих компаній, в частині функціонування їх правлінь, до фактичного переходу під безпосереднє управління органів Радянської влади. Питання про компенсації власникам в декреті не згадувалось. Воно отримало своє вирішення в Декреті РНК від 4 березня 1919 р. «Про ліквідацію зобов'язань державних підприємств»¹⁴. Цим декретом були безоплатно анульовані «акції та паї акціонерних товариств і товариств, підприємства, які були націоналізовані». Державні підприємства звільнялися від сплати приватним особам і підприємствам всіх боргів, що виникли до їх націоналізації. З березня 1919 р. націоналізовані підприємства стали переводитись на державне кошторисне фінансування.

Концепція вилучення власності іноземців, що іменується в даний час націоналізацією, є частиною загальної проблематики конфлікту інтересів приватного іноземного власника капіталу і держави-реципієнта. Вона стала з'являтися в XIX ст.. Як зазначає Я. Броунлі¹⁵, протягом ста років, починаючи з кінця XIX ст., було створено понад 60 змішаних комісій за претензіями для розгляду суперечок, що виникли у зв'язку із заподіянням шкоди іноземцям. З того часу кількість літератури, присвяченої питанням захисту іноземців значно зросла; значний внесок внесли такі вчені, як італієць Анцилотти і американські юристи Мур, Борхард, Іглтон.

Основним принципом націоналізації було визнання того, що існує презумпція, згідно з якою управління особами та майном відносяться до області внутрішньої юрисдикції держави, що впливає з принципів суверенної рівності і незалежності в територіальній сфері.

У XVIII і XIX ст. європейські держави і США встановили мінімальні стандарти захисту іноземних інвестицій, заснованих на ставленні до інвесторів, більш сприятливому, ніж національний режим. Згідно з даним принципом країні вкладення інвестиції не дозволялося втручатися в іноземні активи, заборонялася також експропріація іноземної власності. Ці стандарти суперечили загальним принципам міжнародного права, відповідно до яких іноземці були підвладні дії місцевих законів і не мали право на більш високі правові стандарти, ніж ті, які надаються резидентам. Втручання у відносини власності іноземців було допустимо тільки за умови дотримання судового порядку і виплати повної компенсації.

У цілому західна правова доктрина розглядала право держави на здійснення націоналізації як одне з суверенних прав кожної держави. Так, австрійський юрист І. Зайдль-Хоєнвельдерн зазначає, що «кожне державного втручання в приватну власність є актом держави як суверена»¹⁶. Відповідної точки зору притримуються також інші відомі правники, П. Біндшедлер, проф. С Фрідман та ін..

Основним стандартом, що належить до сфери примусового відчуження власності іноземців, є правило про те, що примусове вилучення іноземної власності

вважається правомірним, якщо надається адекватна, ефективна та швидка компенсація¹⁷.

Ця вимога за змістом варіювалася, історично тільки соціалістичні країни дотримувалися принципу, що не повинно бути приватної власності і, отже, компенсація не повинна виплачуватися.

У соціалістичному сенсі націоналізація означала вилучення соціалістичною державою приватної власності і перетворення її у всенародну соціалістичну власність. В.І. Ленін підкреслював, що «... в соціалістичному сенсі ми вимагаємо націоналізації всіх засобів виробництва»¹⁸. У результаті націоналізації, проведеної в Радянській Росії, у власність держави перейшли, в першу чергу, земля і надра, а потім банки, зовнішня торгівля, промислові підприємства, торговий флот.

Націоналізація в СРСР поширювалася на всіх власників, незалежно від їх громадянства, підданства і національності. Виходячи з принципу територіального суверенітету і надання іноземцям національного режиму, колишнім власникам не виплачувалася компенсація за націоналізоване майно, оскільки в радянських декретах взагалі не передбачалися положення про надання компенсації.

Розруха, повний занепад народного господарства Росії, посилений плутаниною і порушенням звичного плину життя після революції, досить швидко змусили нову владу звернутися за допомогою до добре відомого, «підказаному» ще С. Ю. Вітте адресою - за кордон¹⁹.

Аналіз законодавчої бази Радянської держави у сфері залучення іноземних інвестицій та організаційних умов функціонування концесійних, спільних та іноземних підприємств дозволяє зробити висновок про те, що з часом в Радянському Союзі була створена система правового регулювання іноземного інвестування з організаційно-правовою базою для залучення іноземного капіталу, що носила сепаратний характер і що була змістом концесійного права СРСР.

1. *Нагаєвський І.* Історія Української держави двадцятого століття / Нагаєвський І. – К., 1993. – С. 69. **2.** *Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посіб.:* у 2-х т. / [В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький]; за ред. В.Д. Гончаренка. – К., 1997. – Т. 2. – С. 7-8. **3.** *Скрипилев Е.А.* Всероссийское учредительное собрание / Скрипилев Е.А. – М. 1982. – С. 82. **4.** *Історія держави і права України: підручник.* – У 2 т. / [за ред. Тация В.Я., Рогожина А.Й., Гончаренка В.Д. – Т. 2; кол. авторів: Рогожина А.Й., Гончаренка В.Д., Святоцький О.Д. та ін. – К.: Ін юре, 2003. – С. 30. **5.** *Погребинский А.П.* Государственные финансы царской России в эпоху империализма / Погребинский А.П. – М.: Финансы, 1968. – С. 121. **6.** *Хромов П.А.* Экономическая история СССР: период промышленного и монополистического капитализма в России: учеб. пос. для университетов / Хромов П.А. – М.: Высшая школа, 1982. – С. 7. **7.** *Прокопович С.Н.* Народное хозяйство СССР / Прокопович С.Н.: Т. 2. – Нью-Йорк, 1952. – С. 32. **8.** *Анкудинова Л.Е.* Национализация промышленности в СССР (1917-1920 гг.) / Анкудинова Л.Е. – Л.: Наука, 1963. – С. 16. **9.** *Прокопович С.Н.* Народное хозяйство СССР / Прокопович С.Н. – Т.1. – Нью-Йорк: Изд-во им.Чехова, 1952. – С.344. **10.** *Декреты советской власти.* – М. 1957. – Т. I. – С. 230. **11.** Там само. **12.** *Декреты Советской власти.* – М. 1959. – Т. II. – С. 130-138. **13.** *Национализация промышленности в СССР: Сб.: документов и материалов 1917-1920 гг.* / [под ред. И.А. Гладкова]. – М.: Госполитиздат, 1954. – С.424. **14.** *Декреты Советской власти.* – М., 1959. – Т. II. – С. 461-462. **15.** *Брунли Я.* Международное право. – М: Прогресс, 1977. – С. 201. **16.** *Seidl-Hohenveldern I.* Probleme des internationalen Konfliktations- und Enteignungsrechtes // Journal du droit international. – 1956. – №2. – P. 385-386. **17.** *Kunz J.* Mexican expropriations // New York University Law Quarterly Review. – 1990. – Vol. 17. – P. 327. **18.** *Ленин В.И.* Аграрная про-

грамма русской социал-демократии: Соч. – Т. 6. – С. 121. **19.** Донгаров А.Г. Иностран- ный капитал в России и СССР / Донгаров А.Г. – М.: Международные отношения, 1990. – С. 125.

УДК 321.01

І. Ю. ПАНОВА

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ДЕРЖАВНОГО ЦЕНТРУ УНР В ЕКЗИЛІ

Висвітлюється еволюція правового становища Державного центру Української Народної Республіки в екзилі. Звертається увага на те, що ДЦ УНР з 1920-1921 рр. здійснював діяльність як офіційно визнаний Уряд УНР в екзилі, з 1921 р. до 1923 р. мав напівлегальний характер, з 1923-1992 рр. діяв як громадська організація.

Ключові слова: *правове становище Державного Центру УНР в екзилі, правонаступник Трудового Конгресу, визнання екзильного уряду, припинення діяльності Державного Центру УНР в екзилі.*

Панова І.Ю. *Эволюция правового положения Государственного центра УНР в эзиле*

Освещается эволюция правового положения Государственного центра Украинской Народной Республики в изгнании. Обращается внимание на то, что ГЦ УНР с 1920-1921 гг. осуществлял деятельность как официально признанное Правительство УНР в эзиле, с 1921 г. до 1923 г. имел полулегальный характер, с 1923-1992 гг. действовал как общественная организация.

Ключевые слова: *правовое положение Государственного центра УНР в эзиле, правопреемник Трудового Конгресса, признание эмигрантского правительства, прекращение деятельности Государственного центра УНР в эзилі.*

Panova Iruna. *The evolution of the legal provisions SC UNR in exile*

Highlights the evolution of the legal provisions of the State center of the Ukrainian People's Republic in exile. Draws attention to the fact that SC UNR with 1920-1921 operates as the officially recognized Government of the UNR in exile, from 1921 to 1923, had a semi-legal character, with 1923-1992 biennium acted as a public organization.

Key words: *the legal status State center of the UNR in exile, the successor of the Labour Congress, the recognition of the emigre government, termination of the State centre of the UNR in exile.*

Розглядаючи правове становище Державного центру Української Народної Республіки (ДЦ УНР) в екзилі, слід враховувати, що він трансформувалося з легального, визнаного на міжнародній арені уряду Директорії УНР.

Представники ДЦ УНР в екзилі завжди називали себе Урядом УНР в еміграції, тому що Директорія УНР залишила територію України, як правонаступник Трудового Конгресу, відповідно й Уряд УНР вийшов в еміграцію як легальний орган УНР. З Урядом УНР, який перебував з листопада 1920 р. за кордоном, не припиняли офіційні відносини країни, які визнавали Директорію УНР. Тому є всі підстави вважати, що Уряд УНР до квітня 1921 р. визнавався міжнарод-